

УДК 339.54(477:438)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ МІЖ ПОЛЬЩЕЮ ТА УКРАЇНОЮ ПІСЛЯ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНА – ЄС

Ігор Грабинський, Романа Міхель

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів, Україна, 79000; тел.: (032) 239-47-81,
e-mail: ihrabynsk@gmail.com; romana.mikhel@gmail.com*

Проаналізовано вплив підписання Угоди про асоціацію України з ЄС на розвиток ринку послуг України та Польщі. У торгівлі послугами в Україні та Польщі існує значна асиметрія. З підписанням Угоди обидві сторони зобов'язалися лібералізувати торгівлю як товарами, так і послугами, що відкриває можливості для українського ринку послуг. Наведено пріоритетні напрями українського експорту послуг на польському ринку та прокоментовано базові елементи Угоди про асоціацію в частині торгівлі послугами.

Ключові слова: Угода про асоціацію Україна – ЄС; зона вільної торгівлі; торгівля послугами; Польща.

У зовнішньополітичній діяльності сучасної незалежної України стосовно держав Центрально-Східної Європи чи не найголовніше місце займає розбудова зв'язків із Республікою Польща. Це можна пояснити кількома причинами: по-перше, багатовіковою історичною обумовленістю українсько-польських відносин; по-друге, територіальною близькістю; по-третє, спільністю етнодемографічних коренів; по-четверте, тісними культурними зв'язками; по-п'яте, спільністю політико-стратегічних інтересів.

Польща та Україна – найбільші торговельні партнери серед країн Центральної та Східної Європи. Для України Польща є не лише одним із найбільших європейських економічних партнерів, а й незмінним «адвокатом» України у ЄС. Саме Польща була ініціатором програми Східного партнерства, активно підтримувала нашу державу на шляху підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Саме підписання політичної, а згодом – і економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014) остаточно визначило вектор української політики. Частина Угоди про асоціацію щодо створення *зони вільної торгівлі* (ЗВТ) є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і становить майже 85 % від загального обсягу Угоди. Положення цієї частини передбачають лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів і до певної міри – руху робочої сили.

Метою статті є дослідження можливостей для розвитку ринку послуг Польщі та України у контексті підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Дослідженню проблем та перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин Польщі та перейняття її прикладу для України присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема, таких науковців, як Л. Бальцерович, З. Бжезинський, Б. Блашик, Г. Борко, М. Дригас, Т. Ковальський, Б. Кошель, Е. Плуцінський, П. Самецький, Ч. Секерський, В. Якубик, та інших. Серед українських вчених-економістів європейську інтеграцію України з ЄС вивчали І. Бережнюк, С. Боротничек, І. Бураковський, М. Возняк, А. Гальчинський, О. Дугіна, А. Кобилянська, К. Куценко, О. Корнієвський, О. Ледаєва, В. Опришко, П. Пашко, Н. Пирець, В. Посельський, М. Тонев, Є. Холстиніна.

Республіка Польща є стратегічним партнером України. Ця сусідня країна була першою в світі, хто офіційно визнав незалежність України, та однією з перших, хто підписав Декларацію міністрів закордонних справ про принципи формування українсько-польського партнерства (березень, 1994). Обидві держави у нових геополітичних реаліях трансформованої Європи прагнули до відносин приязного та взаємовигідного характеру. Фактично саме на цьому етапі закладалися ті передумови для подальшого конструктивного розвитку українсько-польських відносин, які дали змогу вийти на рівень порозуміння й стратегічного партнерства [2].

Зі вступом у Європейський Союз 2004 року Польща зобов'язалася проводити спільну торговельну політику стосовно третіх країн. Проте вона не забула свого східного сусіда. Польща фактично взяла на себе відповідальність за українське просування до членства в НАТО і ЄС. Саме вона підтримувала Україну в найскладніший період її політичної ізоляції на світовій арені. Важливим акцентом розвитку двосторонніх відносин стало ініціювання Польщею активізації східного вектора в політиці ЄС. Ідея посилення східного вектора *Європейської політики сусідства* (ЄПС) слугувала 2008 р. одним із пріоритетів зовнішньої політики Польщі, яка позиціонувала себе лідером у цьому напрямі, а у лютому 2008 року ЄС і Україна розпочали переговори щодо базових елементів Угоди про асоціацію, політичну частину якої підписали 21 березня 2014 року [4].

З 23 квітня 2014 року в торговельній політиці ЄС передбачені односторонні митні преференції для товарів, що надходять з України [3, с. 8]. Їхнє прийняття є політичним рішенням і де-факто односторонньою імплементацією торговельної частини Угоди про асоціацію Україна – ЄС у вигляді так званої поглибленої зони вільної торгівлі, яку Україна та ЄС ратифікували 16 вересня 2014 року. Сьогодні ратифікація відбувається в окремих країнах-членах ЄС, отож Європейська комісія запропонувала державам-членам датою набрання чинності положень Угоди вважати 31 грудня 2015.

Угода про асоціацію створить умови для поглиблення торговельно-економічних відносин України з Польщею, адже польські компанії зможуть вести бізнес в Україні на тих же умовах, що й у ЄС. ЗВТ в короткотерміновій

перспективі сприятиме збільшенню експорту з ЄС товарів на український ринок за відсутності ризику значного збільшення імпорту українських товарів у ЄС, оскільки багато українських товарів уже потрапили на ринок ЄС у зв'язку з використанням генералізованої системи преференції ЄС. Сьогодні експорт в Україну реалізують близько 12 тис. польських компаній, переважна більшість яких – малі та середні підприємства.

Зазначимо, що, за даними польського статистичного бюро, Україна для Польщі є одним з найважливіших ринків збуту послуг [8], адже в експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, і в Україні продається 4,5 % усіх польських послуг (табл. 1). Перевагу в торгівлі послугами з української сторони зафіксовано тільки у послугах залізничного транспорту, де Україна має позитивне сальдо. Головною статтею польського експорту послуг в Україну є подорожі, за якими Україна займає друге місце після Німеччини з часткою майже 14 % у загальному експорті подорожей Польщі (2012) [9, с. 211]. Важливе місце займає продаж в Україну торгово-посередницьких послуг, де на експорт в Україну припадає 5,6 % (четверте місце 2012 року після Німеччини, Нідерландів та Ірландії у польському експорті цих видів послуг).

Таблиця 1

Місце України у зовнішній торгівлі послугами Польщі 2011–2012 рр.,
млн дол. США*

Послуги	2011 р.	2012 р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Експорт послуг Польщі, всього	37535	37901
у тім числі в Україну	1639	1711
Частка України в експорті послуг Польщі, %	4,3	4,5
Імпорт послуг Польщі, всього	31962	31923
у тім числі з України	369	302
Частка України в імпорті послуг Польщі, %	1,15	0,94
Сальдо Польщі в торгівлі послугами з Україною	1270	1409
Експорт послуг залізничного транспорту Польщі, всього	402	429
у тім числі в Україну		6
Частка України в експорті послуг залізничного транспорту, %		1,4
Імпорт послуг залізничного транспорту Польщі, всього	443	476
у тім числі з України	29	26

Закінчення табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Частка України в імпорті послуг залізничного транспорту, %	6,5	5,5
Експорт подорожей Польщі, всього	10622	10960
у тім числі в Україну	1454	1504
Частка України в експорті подорожей Польщі, %	13,7	13,7
Експорт торговельно-посередницьких послуг Польщі, всього	651	702
у тім числі в Україну		40
Частка України в експорті торговельно-посередницьких послуг, %		5,6

*Джерело: Yearbook of foreign trade statistics of Poland, 2013, p. 208-219.; Yearbook of foreign trade statistics of Poland, 2012, p. 208-230. [Electronic resource]. – Access mode : http://inf.stat.gov.pl/gus/5840_4935_PLK_WA1.htm.

Враховуючи те, що Угода про асоціацію України з ЄС передбачає лібералізацію в торгівлі, можна очікувати й поживлення торгівлі послугами між Україною та Польщею. Зокрема, лібералізація торгівлі послугами передбачає:

- поступову взаємну лібералізацію заснування підприємницької діяльності;
- транскордонне надання послуг;
- співпрацю щодо електронної комерції;
- основи торгівлі іншими видами послуг, зокрема, комп'ютерними, поштовими та кур'єрськими, телекомунікаційними, фінансовими, транспортними та ін.;
- лібералізацію заходів сторін щодо в'їзду та тимчасового перебування на їхній території постачальників послуг: ключового персоналу, бізнес-відвідувачів, керівників, фахівців, випускників-стажерів продавців бізнес-послуг, постачальників договірних послуг, незалежних фахівців [5].

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС послугам присвячено розділ IV. Згідно з положеннями Угоди, передбачена поступова лібералізація торгівлі більшістю послуг, окрім видобутку й переробки ядерних матеріалів, зброї та боєприпасів, міжнародних авіап перевезень, аудіовізуальних послуг (ст. 87) [6]. Українські компанії зможуть відкривати філії в країнах Євросоюзу, а українські інвестиції в ЄС отримають додатковий захист. Однак Угода встановлює й обмеження на експорт послуг, а також, згідно з Угодою, Україна зобов'язується почати поступове зближення національного законодавства у цій сфері з нормами відповідного регулювання ЄС, що зазначено, зокрема, у Додатках XVI-B і XVI E.

Згідно з Угодою, якщо Україна введе всі вимоги, визначені в Угоді, у тім числі й у Додатках XVI-B і XVI-E, то сфери поштових, кур'єрських (ст. 109, 110), фінансових (ст. 125–133), телекомунікаційних послуг (ст. 115–124), а також морського судноплавства (ст. 135) стануть повноправною частиною ринку послуг ЄС [6].

Що стосується регулювання ринку фінансових послуг, то тут варто зупинитися на двох моментах. По-перше, винятком з вищенаведених положень є діяльність держави у сфері надання фінансових послуг, що стосуються функціонування, пенсійної системи та системи соціального захисту, та центрального банку країни або центрального державного органу, що здійснює монетарну політику (ст. 130). По-друге, відповідно до режиму національного регулювання ринків фінансових послуг, кожна зі сторін повинна гарантувати постачальникам фінансових послуг з іншої сторони вільний доступ до платіжних та клірингових систем, управління якими здійснюють публічні компанії, і до необхідних для нормального ведення бізнесу каналів фінансування та рефінансування. Однак цей пункт не надає доступу до кредитора останньої інстанції (ст. 132) [6].

Беручи на себе зобов'язання щодо лібералізації ринків комп'ютерних послуг, поштових та кур'єрських послуг і телекомунікаційних послуг, а також приведення відповідного регулювання до рівня європейських стандартів та імплементуючи їх, Україна зможе створити сприятливе конкурентне середовище для роботи компаній-постачальників відповідних послуг, а також полегшити транскордонний рух таких послуг. Виконання перелічених домовленостей даватиме змогу вирішити важливі для бізнесу проблеми, а саме: уточнення принципів та напрямів діяльності регулятора в частині регулювання монопольних ринків і забезпечення недискримінаційного доступу третіх сторін до електронних комунікаційних мереж, удосконалення процесу ліцензування та розподілу частотного й номерного ресурсу і т. п., оскільки сьогодні ці питання в Україні вирішують непослідовно і непрозорим способом. Невирішеність цих та інших питань призводить до штучної монополізації ринків, завищення цін на відповідні послуги для споживачів, гальмування проникнення нових технологій на окремі ринки (наприклад, Україна досі незуміла виділити частоти під функціонування мобільного зв'язку покоління 3G, тоді як окремі країни ЄС вже почали розгортання мереж наступного покоління – 4G. Спрощення транскордонного руху послуг також спростить вихід на європейські ринки для вітчизняних компаній ІТ-сектора [1].

Поступова лібералізація ринків міжнародних автомобільних, залізничних та внутрішніх водних перевезень сприятиме створенню умов для зростання рівня конкуренції на цих ринках, що за інших рівних умов сприятиме підвищенню якості надання відповідних послуг і зростанню інвестицій у розвиток відповідної інфраструктури (зокрема, портів, доріг, залізних колій і т. д.). Цей момент насамперед важливий для України як доволі великого транспортного

коридору, що з'єднає країни ЄС та Азії. Співпраця України з Польщею у секторі транспорту та поступове зближення стандартів транспортних перевезень даватиме змогу усунути низку діючих бар'єрів для транскордонного руху товарів і пасажирів, що, своєю чергою, може стати вагомим стимулом для зростання обсягів пасажиро- і вантажоперевезень транспортними компаніями та скорочення відповідних витрат споживачів транспортних послуг. Також співпраця у рамках спільних проєктів ЄС даватиме змогу залучати додаткові інвестиції на розвиток і модернізацію наявної та побудови нової транспортної інфраструктури, отримати доступ до нових технологій у транспортному секторі, зокрема, таких, як інтелектуальні транспортні системи, використання інноваційних видів палива тощо.

Спрощення та уніфікація регулювання сектора електронної торгівлі повинні створити певні стимули для зростання цього порівняно молодого ринку. Сьогодні наявність різних регуляторних моделей, які застосовують в Україні та країнах-членах ЄС для регулювання електронної торгівлі, значною мірою перешкоджають динамічному зростанню обсягів електронної торгівлі. Також очевидно, що взаємне відкриття ринків сприятиме розширенню присутності європейських компаній на українському ринку електронних послуг, що позначатиметься на його розвитку.

Отже, з точки зору бізнесу, який пов'язаний з транскордонними поставками послуг, створення рівних умов регулювання таких послуг та забезпечення рівних можливостей доступу на національні ринки сторін має суттєво посилити конкуренцію між постачальниками таких послуг. Для українських компаній це означатиме посилення конкурентного тиску, з одного боку, а з іншого – полегшить доступ на ринки країн-членів ЄС для тих послуг, де Україна має конкурентні переваги (наприклад, надання послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій). Очевидно, що посилення конкуренції потребуватиме від компаній певних витрат на адаптацію до нових правил.

Встановлення чітких правил тимчасової присутності фізичних осіб у комерційних цілях даватиме змогу компаніям, що працюють у сфері надання послуг у Польщі та Україні, полегшити взаємний доступ на ринки та спростити рух найманого персоналу та незалежних професіоналів як для компаній, що мають постійні представництва на території ЄС або України, так і для прямих продажів (надання) послуг на території іншої країни. Усунення невизначеностей у цих питаннях має стимулювати розвиток ринків відповідних послуг як у Польщі, так і в Україні, а також полегшити здійснення спільних проєктів у сфері надання послуг, обмін кращими практиками ведення бізнесу у сфері послуг.

Висновки. Республіка Польща є стратегічним партнером України з часів незалежності у всіх сферах міжнародних відносин. У політичному сенсі на Польщу покладають особливі надії як на симпатика процесів української інтеграції у європейське співтовариство. З набранням чинності угоди про

поглиблену зону вільної торгівлі виграють обидві країни, зокрема, Польща, яка збільшить можливості експортування туристичних послуг, роялті, страхових і фінансових послуг.

Однією з ключових вимог до України з боку ЄС є реформування системи державних закупівель. Це дуже важливий момент, оскільки прозора система держзакупівель даватиме змогу польським компаніям якісно конкурувати з існуючими монополістами. Як наслідок, Україна отримає суттєву бюджетну економію та зростання рівня якості товарів та послуг. Зазначимо, що на українському ринку вже зарекомендували себе такі польські гіганти, як Кредобанк (сьогодні у структурі акціонерного капіталу ВАТ «КРЕДОБАНК» інвестиції стратегічного акціонера РКО Bank Polska SA сягають 99,6 %) і PZU-Україна (одна з найбільших страхових компаній на території України). Україна, своєю чергою, матиме більше шансів для розширення експорту транспортних, інформаційних та комп'ютерних послуг не лише на ринку Польщі, а й усього Євросоюзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Внутрішнє регулювання окремих секторів послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/ua/Ukraine_EU_project/materials/AA_title_4/chapter_6/internal_regulation/
2. Киридон А. Україна – Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertnadumka/view/article/ukrajina-respublika-polshcha-etapi-realiji-ta-perspekt/#sthash.WzekskZ5.dpuf>
3. Можливі наслідки від імплементації положень майбутньої Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС та поглибленої зони вільної торгівлі як її головного компонента. – К. : Представництво Європейської комісії в Україні, 2009. – 89 с.
4. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu>
5. Пятницький В. Торгівля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю: роз'яснення переваг поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю (ЗВТ+) між Україною та ЄС / В. Пятницький, М. Хайлігер. – К. : СТАЕCONOMIC & EXPORT ANALYSTS LTD, 2013. – 18 с.
6. Текст Угоди про асоціацію України з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344
7. Угода про асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / О. Сушко, О. Зелінська, Р. Хорольський та ін. – К. : Фонд Конрада Аденауера, 2014. – 54 с.
8. Główny Urząd Statystyczny [Electronic resource]. – Available from : <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/>
9. Yearbook of foreign trade statistics of Poland. – Warszawa : Zakład wydawnictw statystycznych, 2013. – 692 s.

10. Yearbook of foreign trade statistics of Poland. – Warszawa : Zakład wydawnictw statystycznych, 2012. – 679 s.

Стаття надійшла до редколегії 01.11.2014.

Прийнята до друку 01.12.2014.

THE DEVELOPMENT OF THE TRADE RELATIONS BETWEEN POLAND AND UKRAINE AFTER SIGNING OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT

Ihor Hrabynskiy, Romana Mikhel

*Ivan Franko National University of L'viv
19, Sichovyyh Strilciv Str, Lviv, Ukraine, 79000; tel.: (032) 239-47-81
e-mail: ihrabynsk@gmail.com; romana.mikhel@gmail.com*

The article analyzes the impact of the Association Agreement with Ukraine on the development of the services market of Ukraine and Poland. There is significant asymmetry in trade in services between Ukraine and Poland. With the signing of the Association Agreement both parties are committed to liberalize trade in both goods and services that opens opportunities for Ukrainian services market. The article, in particular, defines the priorities for Ukrainian exports of services and comments the main articles of the Association Agreement regarding trade in services.

Key words: Ukraine-EU Association Agreement, free trade zone, trade in services, Poland.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ УСЛУГАМИ МЕЖДУ ПОЛЬШЕЙ И УКРАИНОЙ ПОСЛЕ ПОДПИСАНИЯ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИАЦИИ УКРАИНА–ЕС

Игорь Грабинский, Романа Михель

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Сечевых Стрельцов, 19, г. Львов, Украина, 79000; тел.: (032) 239-47-81
e-mail: ihrabynsk@gmail.com; romana.mikhel@gmail.com*

Проанализировано влияние подписания Соглашения об ассоциации Украины с ЕС на развитие рынка услуг Украины и Польши. В торговле Украины и Польши услугами существует значительная асимметрия. С подписанием Соглашения обе стороны обязались либерализовать торговлю как товарами, так и услугами, что открывает возможности для украинского рынка услуг. Приведены приоритетные направления украинского экспорта услуг на польском рынке и прокомментированы основные элементы Соглашения об ассоциации в части торговли услугами.

Ключевые слова: Соглашение об ассоциации Украина–ЕС; зона свободной торговли; торговля услугами; Польша.